

University of Tabriz

Contemporary Comparative Legal Studies

Online ISSN: 2821-0514

Volume: 14 Issue: 31

Summer 2023

Article Type: Research Article

Pages: 61-82

A Study of Agency by Necessity in English Law and its Position in Iranian Law

Zahra Irandoost^{1✉} Seyyed Mohammad Hadi Saei²

1. Master of Private Law, Imam Khomeini International University (RA), Qazvin, Iran

zahrairandoost.lawyer@gmail.com

2. Associate Professor, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

saei@ikiu.ac.ir

Abstract

Agency by necessity in English law is a situation in which a person acts on behalf of another person beyond their previous agreement to prevent harm to the principal, and for such an institution to exist, there must be a prior relationship between the agent and the principal and due to the necessity created in the particular situation, the agent goes beyond the scope of the granted authority and acts in the principal's interests. In this article, after reviewing several statutes in Iran's law, we came to the conclusion that the mentioned institution is recognizable in our law, but no separate and distinct provisions or statutes regarding agency by necessity are legislated in our law. In this research, an attempt has been made to review the legal provisions that are compatible with the definition of agency by necessity. Therefore, by identifying agency by necessity in English law, in addition to identifying the advantages and disadvantages of this institution, we want to examine its existence or non-existence in Iran's law, and, if possible, use the advantages of this institution and if this institution is identified in Iran's law, interpret that in accordance with our legal system and provisions so that we can use this legal institution in its best way.

Keywords: Agent, Agency by necessity, Necessity, Owner, Principal, Management of other's property.

Received: 2022/06/02 Received in revised form: 2022/10/19 Accepted: 2022/11/07 Published: 2023/06/26

DOI: 10.22034/LAW.2022.51672.3137

Publisher: University of Tabriz

Tabrizulaw@gmail.com

بررسی نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان

و جایگاه آن در حقوق ایران

زهرا ایران دوست^۱ | سید محمدهادی ساعی^۲

۱. کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

zahrairandoost.lawyer@gmail.com

saei@ikiu.ac.ir

۲. دانشیار دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

چکیده

نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان وضعیتی است که در آن یک شخص به‌عنوان نماینده شخص دیگری فراتر از محدوده توافق قبلی عمل می‌کند تا از آسیب رسیدن به اصیل جلوگیری نماید. برای تحقق چنین نهادی باید رابطه قبلی میان نماینده و اصیل وجود داشته باشد و به علت اضطرار ایجادشده در موقعیت خاصی، نماینده از حدود اختیارات اعطایی فراتر می‌رود و در جهت منافع اصیل عمل می‌کند. در این مقاله به دنبال بررسی‌های صورت‌گرفته، پس از مطالعه قوانین متعدد در حقوق ایران به این نتیجه رسیدیم که نهاد یادشده در حقوق ایران قابل شناسایی است، اما هیچ‌گونه مقررات مجزا و متمایزی در خصوص نمایندگی اضطراری در حقوق ما مقرر نشده و به‌صورت پراکنده و در مواد قانونی مختلف به این نهاد اشاره شده است. در این پژوهش تلاش شده است تا مواد قانونی که با تعریف نمایندگی اضطراری سازگاری دارد بررسی شود. لذا با شناسایی نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان، می‌خواهیم علاوه بر تشخیص و بررسی نقاط قوت و ضعف نهاد یادشده، وجود یا نبود آن را در حقوق ایران بررسی نماییم و حتی‌الامکان از نقاط قوت این نهاد استفاده کرده، در صورت شناسایی این نهاد در حقوق ایران، نهاد پیش‌گفته را مطابق قواعد حقوقی و نظم عمومی جامعه تفسیر نماییم تا بتوانیم به بهترین شکل ممکن از این نهاد حقوقی بهره‌مند شویم.

واژگان کلیدی: اداره مال غیر، اصیل، اضطرار، مالک، نمایندگی، نمایندگی ناشی از اضطرار.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۱۲ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۷/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۱۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۴/۰۵

DOI: 10.22034/LAW.2022.51672.3137

Tabrizulaw@gmail.com

ناشر: دانشگاه تبریز

مقدمه

نمایندگی اضطراری زمانی رخ می‌دهد که فردی که از قبل از جانب اصیل به‌عنوان نماینده منصوب شده است از اختیارات خود فراتر رود و در موقعیت اضطراری از جانب اصیل اقدام کند. به بیان دیگر، نماینده اضطراری کسی است که نماینده شخص دیگری در مواقع اضطراری است، اما به‌طور رسمی حق انجام این کار را ندارد.^۱ در شرایط عادی، از نماینده انتظار می‌رود که در حوزه‌های محدود و مقرر در قرارداد نمایندگی کار کند؛ برای مثال، در حقوق انگلیس، زمانی که میان دو شخص رابطه نمایندگی وجود دارد و یکی به‌عنوان وکیل دیگری عمل می‌کند، مسئولیت‌های وکیل احتمالاً تصمیم‌های پزشکی را در زمانی که خود موکل قادر به اتخاذ تصمیم باشد شامل نمی‌شود؛ با این حال، اگر بیمار در موقعیت اضطراری بوده و نیاز به جراحی فوری باشد و شخص دیگری برای تصمیم‌گیری وجود نداشته باشد، وکیل نامبرده می‌تواند برای جراحی رضایت دهد. در چنین شرایطی، وکیل ضرورتاً به‌عنوان نماینده اضطراری عمل می‌کند.^۲

از آنجا که در خصوص وجود یا نبود نمایندگی اضطراری در حقوق ایران بررسی دقیقی صورت نگرفته و به‌صورت مجزا به این مبحث پرداخته نشده است، در صورت مواجهه با موقعیتی که نیازمند بهره‌برداری و تفسیر نهاد نمایندگی اضطراری باشد، با خلأ قانونی مواجه هستیم؛ لذا در این مقاله به‌دنبال ارائه پیشنهاد برای رفع آن خواهیم بود. در این مقاله به‌دنبال یافتن پاسخ این پرسش هستیم که آیا می‌توان قاعده‌ای را با عنوان نمایندگی اضطراری در حقوق ایران شناسایی کرد یا خیر. در خصوص پیشینه موضوع، مقاله، کتاب، رساله و یا پایان‌نامه‌ای که به صورت مجزا تحت عنوان نمایندگی اضطراری و تحقق یا عدم تحقق آن در حقوق ما نگارش شده باشد، یافت نشد. اما نزدیک‌ترین مطالب نسبت به موضوع نمایندگی اضطراری در مقالات و پایان‌نامه‌هایی منعکس شده است که موضوع اصلی آنها بررسی تطبیقی اداره فصولی مال غیر بوده است. به جهت تشابه ارکان و شرایط

1. Cambridge Business English Dictionary, (Cambridge: Cambridge University Press, 1st Edition, 2011).
2. The Farlex Financial Dictionary: Business and Investing Terms Explained, (South Carolina: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017).

ایجاد اداره فصولی مال غیر در حقوق ایران و نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان، در چند مقاله و پایان نامه به صورت مختصر به نمایندگی اضطراری و مباحث مرتبط با آن پرداخته شده است. لذا نگارش این مقاله به لحاظ عدم بررسی نمایندگی اضطراری به عنوان نهاد مجزا و قابل استفاده در حقوق ایران صورت گرفته و این ضرورت وجود دارد که در صورت تحقق این نهاد در حقوق ایران، در جهت تفسیر و بهره‌برداری هرچه بهتر از این نهاد، اقدامات لازم صورت پذیرد. در این مقاله برای جمع‌آوری اطلاعات و منابع از روش کتابخانه‌ای استفاده شده و با گردآوری اطلاعات از منابع مختلف فارسی و انگلیسی به تحلیل موضوع پرداخته شده است.

هدف از بررسی موضوع مقاله و سؤال مطرح شده، صرفاً وارد کردن یک نهاد حقوقی از نظام حقوقی کشور دیگری به نظام حقوقی کشور ما نیست، زیرا همان‌طور که خواهیم دید، حتی اگر این نهاد به صورت مشخص و قابل شناسایی تحت عنوان نمایندگی اضطراری در حقوق ما مطرح نشود، مانع استفاده و ترویج آن در میان مردم نخواهد بود. لذا با شناسایی نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان، می‌خواهیم وجود و یا نبود آن را در حقوق ایران بررسی نماییم و حتی الامکان از نقاط قوت این نهاد استفاده کرده، در صورت شناسایی آن در حقوق ایران نهاد یادشده را مطابق قواعد حقوقی و نظم عمومی جامعه تفسیر نماییم تا بتوانیم به بهترین شکل ممکن از این نهاد حقوقی بهره‌مند شویم.

۱. نمایندگی اضطراری

نمایندگی اضطراری نهادی است که در آن با وجود قرارداد نمایندگی، به علت ایجاد شرایط اضطراری، نماینده از حدود اختیارات اعطایی فراتر می‌رود. برای تحقق چنین نهادی باید برقراری ارتباط نماینده با اصیل برای دریافت دستورالعمل متناسب با موقعیت، غیرممکن باشد و عدم اقدام و یا تأخیر در اقدام از سوی نماینده، باعث ورود خسارت به اموال اصیل شود. علاوه بر آن، اقدامات صورت گرفته از جانب نماینده باید بر اساس حسن نیت و در راستای منافع اصیل باشد. نماینده ممکن است در مواقع اضطراری ملزم به اقدام به نمایندگی از جانب اصیل شود و بدون اینکه اختیار قبلی در خصوص موقعیت ایجادشده از طرف اصیل داشته باشد، قرارداد ببندد. نمایندگی اضطراری در شرایطی به وجود می‌آید که

یک فرد فراتر از اختیار اعطایی قبلی از جانب اصیل، در یک وضعیت اضطراری و ناگهانی، در جهت حفاظت از اموال یا منافع وی اقدام کند.

در انگلستان در صورت وجود شرایط اضطراری، به‌ویژه غیرممکن بودن برقراری ارتباط نماینده با اصیل، دادگاه‌ها نقش نماینده را می‌پذیرند؛ با این استدلال که نماینده در شرایط اضطراری اختیار انجام کارهای منطقی و عرفی را برای حفاظت از دارایی اصیل دارد. اگر نمایندگی اضطراری احراز شد، نماینده می‌تواند هزینه‌های ناشی از نجات یا ذخیرهٔ اموال اصیل را مطالبه کند.

نظریهٔ نمایندگی اضطراری ابتدا فقط در مورد حمل و نقل کالا از طریق دریا قابل اجرا بود، زیرا ناخدا یا مدیر کشتی برای نجات یک کشتی یا محموله در شرایط بحرانی اقدام می‌کرد. در آن زمان، ناخدای کشتی به‌موجب قرارداد، برای ملزم کردن مالک و صاحبان محموله در شرایط اضطراری، اختیارات گسترده‌ای داشت. در چنین موقعیتی اختیارات نمایندهٔ اضطراری یعنی ناخدای کشتی، هم شامل انعقاد قرارداد با ثالث، و هم استحقاق بازپرداخت و دریافت دستمزد نماینده از اصیل بابت اموری که انجام داده بود^۳، می‌شد. سپس این نظریه به موارد مربوط به حمل کالا از طریق خشکی و سایر شرایط نیز تسری یافت.

برای تحقق نمایندگی اضطراری باید یک اضطرار تجاری واقعی و قطعی برای اصیل وجود داشته باشد که نمایندهٔ اضطراری با توجه به شرایط خاص مداخله کند. اقدام نماینده برای خسارتی که غیرقابل جبران هستند باید به‌عنوان آخرین چاره باشد^۴. برای مثال، در مواردی که کالاهای فاسدشدنی نزد نماینده باشد و عدم فساد کالاها در زمان رسیدن به مقصد غیرممکن به‌نظر برسد، بر مبنای نمایندگی اضطراری، نماینده می‌تواند آن محصولات را به‌منظور کاهش تلفات یا جلوگیری از ضرر کامل بفروشد^۵.

بنابر نظر برخی صاحب‌نظران حقوق، با وجود مادهٔ ۱۹۶ قانون مدنی، نمی‌توان نظریهٔ

3. Tundawala Moiz & Samanta Navajyoti, "Agency of Necessity". *University of Sheffield*, 2007, p.2.

4. Ekanem Yaknse, "The summary Ambits of Agency of Necessity", *University of UYO*, 2020, p. 6.

5. Abdul-Wahab Alkhadhari, "Should English Law Develop a Doctrine of Necessitous Intervention? What Part Might Agency of Necessity Play in This Process?", *University of Birmingham, United Kingdom*, 2011, p. 6.

نماینده‌گی اضطراری را در حقوق ایران پذیرفت؛ لذا پیش از ورود به بحث اصلی، به صورت مختصر درباره‌ی ضرورت بررسی نماینده‌گی اضطراری سخن خواهیم گفت. در این خصوص باید گفت، علی‌رغم قسمت اول ماده‌ی پیش‌گفته که مقرر می‌دارد: «کسی که معامله می‌کند آن معامله برای خود آن شخص محسوب می‌شود...»، قانون‌گذار در قسمت پایانی ماده تصریح نموده است که در صورت اثبات خلاف آن، معامله‌ی یادشده برای اصیل خواهد بود. لذا زمانی که فردی به نیابت از دیگری عمل می‌کند، اگر پس از زمان انعقاد معامله رابطه‌ی نماینده‌گی خود با اصیل را افشا و اثبات نماید، معامله برای اصیل خواهد بود. مشابه مطلبی که در ماده‌ی ۱۹۶ قانون مدنی ما مقرر شده است، در حقوق انگلستان نیز وجود دارد. در این خصوص رابطه‌ی نماینده‌گی ممکن است افشا شده^۶ و یا افشا نشده^۷ باشد. در صورتی که نماینده فراتر از اختیارات خودش عمل کند و حین انعقاد معامله اعلام کند که به نمایندگی از فرد دیگری معامله را منعقد می‌کند و هویت اصیل را افشا سازد و اصیل این اقدامات را معتبر بداند، اصیل و شخص ثالث در برابر هم مسئولیت خواهند داشت. اگر اصیل به‌موجب یکی از اقدامات نماینده تحت عنوان اختیار ظاهری یا نمایندگی اضطراری ملزم شود، در برابر شخص ثالث نسبت به قرارداد مسئولیت خواهد داشت.

در مورد رابطه‌ی نماینده‌گی که نسبت به شخص ثالث افشا نشده باشد، باید گفت به‌موجب دو شرط، اصیل در برابر شخص ثالث مسئولیت خواهد داشت؛ نخست اینکه نماینده باید اختیار داشته باشد، خواه این اختیار صریح باشد یا ضمنی، و دوم اینکه نماینده برای انعقاد قرارداد با شخص ثالث باید قصد کرده باشد که قرارداد را برای اصیلی که افشا و شناخته نشده است منعقد سازد و نه برای منافع خودش. در صورت وجود این دو شرط، اصیل در برابر شخص ثالث مسئولیت خواهد داشت؛ در غیر این صورت، یعنی درحالی که دو شرط پیش‌گفته وجود نداشته باشد، نماینده مسئولیت خواهد داشت و مسئولیتی متوجه اصیل نخواهد بود.^۸

6. Disclosed Agency

7. Undisclosed Agency

8. Samarth Trigunayat, "Rights and Liabilities of an Undisclosed Principal in Agency", *Chanakya National Law University*, 2019, p. 2.

احراز وجود نمایندگی اضطراری در حقوق ایران مستلزم بررسی مفهوم و شرایط تحقق نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان و انواع نمایندگی در این کشور است. لذا پس از بررسی انواع نمایندگی و مشخص شدن اینکه نمایندگی اضطراری از کدام نوع نمایندگی محسوب می‌شود و پس از بیان شرایط تحقق نهاد یادشده، به بررسی مواد قانونی موجود در حقوق ایران که با نمایندگی اضطراری مرتبط می‌باشد، می‌پردازیم و از آنجا که نظام حقوقی انگلیس، نظام کامن‌لا و مبتنی بر رویه قضایی است برای توضیح بیشتر در خصوص بخش‌های مختلف مقاله، به پرونده‌های مرتبط با بحث اشاره خواهیم کرد. نگارندگان بر آن‌اند که در صورت تحقق آن، با بررسی جلوه‌های نمایندگی اضطراری در حقوق ایران، تفسیر مناسب و قاعده‌مند ارائه نمایند.

۲. انواع نمایندگی

رابطه نمایندگی بین اصیل و نماینده اضطراری مهم‌ترین پیش‌نیازی است که می‌توان اصیل را به خاطر اعمال نماینده در برابر شخص ثالث مسئول دانست. اختیار نماینده، او را قادر می‌سازد تا موقعیت قانونی اصیل خود را تحت تأثیر قرار دهد. نماینده‌ای که به او اختیار اعطا شده است، حق دارد که از جانب اصیل عمل کند. اختیار و نمایندگی در یک تقسیم‌بندی به چهار قسم نمایندگی واقعی^۹، نمایندگی ظاهری^{۱۰}، نمایندگی ناشی از تنفیذ^{۱۱} و نمایندگی قانونی^{۱۲} تقسیم می‌شود.

۲.۱. نمایندگی یا اختیار واقعی

نمایندگی واقعی مطابق یک تعریف، یعنی «یک رابطه حقوقی بین اصیل و نماینده که با قرارداد ایجادشده، اصیل و نماینده طرفین آن محسوب می‌شوند»^{۱۳}. اختیار واقعی به اختیارات خاصی اطلاق می‌شود که از سوی اصیل به نماینده اعطا می‌شود تا نماینده از

9. Actual Agency or Authority

10. Apparent Agency or Authority

11. Ratification

12. Operation of Law

13. Freeman & Lockyer V. Buckhurst Park Properties (mangal) LTD, (1964) 2 QB 480.

طرف اصیل اقدام کند^{۱۴}. نمایندگی واقعی ممکن است به صورت صریح و یا ضمنی باشد. اگر اختیار به صورت شفاهی یا کتبی داده شود، اختیار صریح نام دارد. اختیار ضمنی نماینده ممکن است ناشی از عرف یا رویه موجود در بازار خاص باشد. پس نماینده می‌تواند اعمالی را که با تجارت، عرف یا رویه مطابقت دارد انجام دهد، مشروط بر اینکه آن اعمال معقول و منطقی باشد.

۲.۲. نمایندگی یا اختیار ظاهری

مطابق یک تعریف در فرهنگ لغات^{۱۵}: «نمایندگی ظاهری زمانی به وجود می‌آید که کسی به طور معقول اعتقاد پیدا می‌کند که شخصی از جانب دیگری اختیار دارد تا به نمایندگی از او برای انجام معاملات تجاری یا انعقاد قرارداد اقدام کند».

یکی از مثال‌های رایج نمایندگی ظاهری زمانی است که صاحب مغازه‌ای مدت کوتاهی می‌خواهد از مغازه خارج شود، اما نمی‌خواهد درب مغازه بسته باشد. در این حالت شاگرد یا فرزند خود را به جای خود می‌گذارد تا در صورتی که فردی به مغازه مراجعه کرد کارش انجام شود. در این حالت، مشتری یا مراجعه‌کننده تصور می‌کند که فرد حاضر در مغازه اختیارات کافی برای فروش محصول موردنظرش را دارد. در این شرایط، نمایندگی ظاهری ایجاد می‌شود بدون آنکه از جانب صاحب مغازه تفویض اختیاری صورت گرفته باشد^{۱۶}.

نمایندگی ظاهری یکی از انواع نمایندگی است که ابتدا در نظام‌های حقوق کامن‌لا به ویژه حقوق انگلستان و ایالات متحده آمریکا مطرح شد و توسعه یافت و سپس در دیگر کشورها پذیرفته شد و نمایندگی اضطراری زیرمجموعه آن محسوب می‌شود. در نمایندگی ظاهری، رفتار اصیل و نماینده به گونه‌ای است که این تصور را در اشخاص ثالث ایجاد می‌کند که نماینده دارای اختیارات کافی از جانب اصیل است؛ هرچند واقعا چنین چیزی وجود نداشته باشد.

14. Julia Kagan, Actual Authority, "www.investopedia.com".

15. <https://legaldictionary.net/apparent-authority/>

۱۶. سید الهام‌الدین شریفی، «مطالعه تطبیقی اختیار ظاهری با تأکید بر اصول حقوق قراردادهای اروپایی»، تحقیقات حقوقی، ش ۶۲ (۱۳۹۲)، ص ۷۱۹.

نمایندگی اضطراری در جایی ایجاد می‌شود که نماینده با وجود رابطه نمایندگی که از قبل میان او و اصیل وجود داشته از حدود اختیارات اعطایی فراتر می‌رود و با توجه به شرایط اضطراری و موقعیت موجود اقدامات لازم را در جهت منافع مالک و اصیل انجام می‌دهد؛ در واقع در هر دو نوع نمایندگی یادشده، اعطای اختیار واقعی نسبت به موقعیت ایجادشده از جانب اصیل صورت نگرفته است، اما با توجه به وجود شرایط، این تصور در اشخاص ثالث ایجاد می‌شود که نماینده دارای اختیارات کافی از جانب اصیل است. زمانی که اقدامات نماینده به موجب شرایط اضطراری و با سایر شرایط تحقق این نهاد همراه باشد، به‌عنوان نماینده اضطراری شناخته خواهد شد و آثار این نهاد نسبت به او بار می‌شود. لذا با بررسی نمایندگی ظاهری، احراز کردیم که نمایندگی اضطراری زیرمجموعه نمایندگی ظاهری محسوب می‌شود.

۳.۲. نمایندگی ناشی از تنفیذ

یکی دیگر از انواع نمایندگی در حقوق انگلیس، نمایندگی ناشی از تنفیذ است. زمانی که فرد مدعی نیابت با سایر اشخاص به نام و حساب اصیل معامله کند، در صورت تنفیذ این اعمال از جانب اصیل، نمایندگی ایجاد می‌شود و اصیل در قبال اجرای قرارداد مسئولیت دارد. در واقع، تنفیذ قرارداد منعقدشده از جانب اصیل، به کلیه اقدامات انجام‌شده از سوی نماینده اعتبار می‌بخشد و بر اساس آنچه در حقوق انگلیس وجود دارد، اگر شخصی معامله‌ای را برای غیر منعقد کند، هرچند اختیار انجام چنین کاری را نداشته باشد، در صورتی که این اقدامات از سوی اصیل تنفیذ شود، اعمال انجام‌شده نسبت به اصیل معتبر خواهد بود.^{۱۷}

شرایط تحقق نمایندگی ناشی از تنفیذ، عبارت است از اهلیت اصیل برای انجام اقداماتی که نماینده به نیابت از او انجام می‌دهد. انجام اعمال موصوف از سوی نماینده برای اصیل، تنفیذ صریح یا ضمنی اصیل بر اساس رفتار نماینده است.

۱۷. سیدحسین صفایی و همکاران، «تحلیل نمایندگی ناشی از تنفیذ در حقوق انگلیس، اسلام و ایران»، مدرس علوم انسانی، ش ۴ (۱۳۸۰)، ص ۸۲.

۴.۲. نمایندگی قانونی

یکی دیگر از اقسام نمایندگی، نمایندگی قانونی یا نمایندگی ناشی از اعمال قانون است. در این نوع نمایندگی، اختیارات فرد نماینده بنابر قانون مفروض بوده، نیازی به تصریح اصیل ندارد.

یکی از اقسام نمایندگی قانونی، نمایندگی زوجه از جانب زوج و یا نمایندگی ناشی از رابطه زناشویی^{۱۸} است. در این نوع از نمایندگی، بنابر اختیاری که قانون برای زوجه ایجاد می‌کند، وی را برای تأمین مایحتاج زندگی، نماینده زوج قلمداد می‌نماید.^{۱۹}

پس از بررسی انواع نمایندگی در حقوق انگلستان و توضیح اینکه نمایندگی اضطراری زیرمجموعه نمایندگی ظاهری محسوب می‌شود، به بررسی شرایط تحقق نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان می‌پردازیم.

۳. شرایط تحقق نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان

برای اینکه وجود نمایندگی اضطراری را در حقوق ایران احراز نماییم لازم است که شرایط تحقق این نهاد در حقوق انگلستان را بررسی کنیم. این شرایط عبارت‌اند از:

۳.۱. لزوم وجود رابطه نمایندگی قبلی

همان‌طور که در تعریف نمایندگی اضطراری بیان شد، برای تحقق این نهاد، باید یک رابطه نمایندگی از قبل وجود داشته باشد تا زمانی که موقعیت اضطراری ایجاد می‌شود و امکان برقراری ارتباط با اصیل وجود ندارد، نماینده از چارچوب اختیارات اعطایی فراتر رود و به نفع اصیل عمل کند. در واقع، مهم‌ترین شرط تحقق نمایندگی اضطراری و وجه تمایز این نوع نمایندگی با سایر انواع آن، وجود رابطه نمایندگی قبلی میان اصیل و نماینده است که بنابر شرایط ایجادشده، نماینده برای اقدام به نفع اصیل، فراتر از حدود اختیارات اعطایی عمل می‌کند.

18. Agency by Cohabitation

۱۹. گلنوش سادات طالب هاشمی، «مبانی نظریه اختیارات زوجه از جانب زوج ناشی از رابطه زناشویی در حقوق انگلیس و ایران»، *قانونیار*، ش ۱۷ (۱۴۰۰)، ص ۷۱۹.

برای مثال، در حقوق ما، قانون‌گذار در مواد ۳۹۹ قانون تجارت در بحث قائم‌مقام تجارتي و نیز در ماده ۶۸۰ قانون مدنی به وجود چنین شرطی به‌طور ضمنی اشاره کرده است. ماده ۳۹۹ قانون تجارت مقرر می‌دارد: «عزل قائم‌مقام تجارتي که وکالت او به ثبت رسیده و اعلان شده باید مطابق مقررات وزارت عدلیه به ثبت رسیده و اعلان شود و الا درمقابل ثالثی که از عزل مطلع نبوده وکالت باقی محسوب می‌شود». از آنجا که بر اساس مواد ۳۹۵ و ۴۰۰ قانون یادشده، قائم‌مقام تجارتي نمایندهٔ تجارت‌خانه محسوب می‌شود و کلیهٔ اقدامات وی باید در راستای اهداف تجارت‌خانه باشد، اگر وی عزل شود، اما این عزل مطابق تشریفات صورت نپذیرد و ثبت نشود، در برابر اشخاص ثالث باحسن‌نیت اعتبار نخواهد داشت. در این ماده بنابر شرایط خاص، یعنی عزل قائم‌مقام بدون رعایت تشریفات آن، اقداماتی که قائم‌مقام نسبت به اشخاص ثالث باحسن‌نیت به نمایندگی از تجارت‌خانه انجام می‌دهد، صحیح دانسته شده است.

همچنین در ماده ۶۸۰ قانون مدنی مقرر شده است: «تمام اموری که وکیل قبل از رسیدن خبر عزل به او در حدود وکالت خود بنماید نسبت به موکل نافذ است». در واقع هر دو ماده یادشده بیانگر آن است که باید یک رابطهٔ نمایندگی قبلی وجود داشته باشد تا به‌موجب شرایط ایجادشده، نماینده از حدود اختیارات اعطایی فراتر رود و به نفع اصیل عمل کند.

۲.۳. وجود اضطرار

نمایندگی اضطراری زمانی به‌وجود می‌آید که فردی بنابر اضطرار ایجادشده در شرایط خاص، برای حفظ اموال دیگری به نفع وی عمل نماید.

جایی که یک نماینده با عمل به نمایندگی از اصیل در شرایط اضطراری از اختیارات خود فراتر می‌رود، نمایندگی اضطراری محقق می‌شود. در نتیجهٔ شرایط اضطراری، به‌ویژه غیرممکن بودن برقراری ارتباط نماینده با اصیل، دادگاه‌ها نقش نماینده را می‌پذیرند، به‌گونه‌ای که او اختیار انجام کارهای معقول برای حفاظت از دارایی اصیل را دارد. اگر نمایندگی اضطراری احراز شد، نماینده می‌تواند هزینه‌های ناشی از نجات یا ذخیرهٔ اموال

اصیل را مطالبه کند.^{۲۰}

برای تحقق نمایندگی اضطراری باید یک اضطرار تجاری واقعی و قطعی برای اصیل وجود داشته باشد که نماینده اضطراری با توجه به شرایط خاص پرونده مداخله کند. در واقع، نماینده باید تمام تلاش خود را در راستای عدم ورود خسارت به اموال اصیل به کار گیرد.^{۲۱}

معیار سنجش صحت اعمال نماینده برای جلوگیری از ورود خسارت به اصیل با درنظر گرفتن نوع کالا است؛ مانند اینکه کالا فسادپذیر باشد یا خیر. زمانی که کالاها صرفاً به خاطر عدم توانایی در نگهداری فروخته شود، نمایندگی اضطراری ایجاد نمی‌شود؛ مانند پرونده^{۲۲} معروفی که در آن خواهان یک اسب به ایستگاه قطار از جانب خواننده فرستاد. زمانی که اسب به مقصد رسید هیچ‌کس برای تحویل گرفتن آن حاضر نشد، بنابراین خواهان آن را به اصطبل فرستاد. چند ماه بعد خواهان هزینه‌های مربوط به نگهداری اسب در اصطبل را پرداخت و پس از آن بابت آنچه که پرداخته بود از خواننده مطالبه خسارت کرد. در این پرونده دادگاه حکم داد که ادعای خواهان مسموع است. با اینکه پرونده در حیطة حمل کالاها در خشکی قرار می‌گیرد نمایندگی اضطراری ایجاد شده است؛ به این دلیل که خواهان هیچ چاره‌ای به جز فراهم کردن شرایط نگهداری اسب را نداشته است؛ همان‌طور که اگر هرکس دیگری نیز جای او بود به همین شیوه عمل می‌کرد. در این پرونده اگر نماینده صرفاً به این دلیل که با نگهداری اسب به زحمت افتاده، یا توانایی نگهداری آن را نداشته، اسب را به اصطبل می‌فرستاد، به‌عنوان نماینده اضطراری شناخته نمی‌شد.

اگر هیچ ضرورتی وجود نداشته باشد و بعد از آن کالاها فروخته شود صرفاً به این خاطر که نماینده نمی‌خواهد آنها را نگهداری کند، نمایندگی اضطراری ایجاد نمی‌شود و نماینده‌ای که کالاها را می‌فروشد به علت عدم تعلق کالاها به وی، مسئولیت پیدا می‌کند.

در پرونده‌ای^{۲۳} خواننده پذیرفت که برای مدتی از وسایل خواهان به صورت رایگان نگهداری کند. پس از مدت زمان قابل‌توجهی، خواهان وسایل را پس نگرفت و از آنجا که

20. Abdul-Wahab Alkhadhari, *op.cit.*, p. 6.

21. Ekanem Yaknse, *op.cit.*, p. 6.

22. Great Northern Railway Co. VS. Swaffield (1874)

23. Sachs V. Miklos, [1948] 2 KB 23.

خواننده قصد داشت اتاقی را که وسایل در آن قرار داشت اجاره دهد، اقدام به برقراری ارتباط با خواهان کرد. با وجود تلاش‌های بی‌شمار برای برقراری ارتباط، خواننده نتوانست خواهان را پیدا کند و به همین دلیل وسایل وی را فروخت. خواهان سپس وسایل خود را مطالبه کرد و وقتی فهمید که این کالاها فروخته شده است، از خواننده شکایت کرد. خواننده ادعا کرد که به‌عنوان نماینده اضطراری اقدام نموده است، اما دادگاه تجدیدنظر معتقد بود که این امر اثبات نشده، فقط به این دلیل که نیازی به فروش وسایل نبوده است. لذا در این پرونده به آن جهت که وجود اضطرار برای فروش وسایل احراز نشد، قاضی عمل خواننده را مشمول نمایندگی اضطراری ندانست.

در پرونده‌ای دیگر^{۳۴} یک نماینده برای اصیل که در کشور دیگری بود پوست خز خریداری کرد، اما به دلیل وقوع جنگ قادر به ارسال آن نبود و همچنین موفق به برقراری ارتباط با اصیل نشد؛ بنابراین، قبل از پایان جنگ آن را فروخت. دادگاه حکم داد که نماینده مسئولیت دارد به دلیل آنکه اضطرار تجاری واقعی وجود نداشت و درواقع جنگ بعد مدتی پایان یافت. به عبارت دیگر، ضرر واقعی یا قریب‌الوقوع تجاری در این پرونده اثبات نشد تا وی نماینده اضطراری محسوب شود.

در حقوق ما، قانون امور حسبی در ماده ۹۲ مقرر می‌دارد: «بعد از زوال قیمومت، قیم مسئول حفظ اموال محجور است تا به تصرف شخصی که باید تصرف نماید بدهد». در ماده یادشده، به جهت ضرورت حفظ اموال محجور، قانون‌گذار قیم زایل‌شده را تا زمانی که اموال به تصرف شخص صالح داده شود، مسئول حفظ اموال محجور می‌داند. درواقع شرایط اضطراری که می‌توان از این ماده استنباط کرد این است که به دلیل عدم توانایی فرد محجور در اداره اموال متعلق به خود، اگر این اموال از سوی فرد دارای اهلیت و سمت از جانب محجور اداره نشود، امکان ورود خسارات متعددی به اموال یادشده وجود دارد. لذا باید با انجام برخی اقدامات از ورود چنین خساراتی جلوگیری نمود که قانون‌گذار در ماده مطروحه، اقدام مقتضی را ادامه اداره اموال محجور از سوی قیمی می‌داند که سمت او زایل شده است. لذا در این ماده نیز با وجود رابطه نمایندگی قبلی (قیمومت) و وجود ضرورت برای

24. Prager V. Blatspiel, Stamp and Heacock Ltd. (1924) 93 LJ. K. B. 410.

حفظ اموال محجور، نمایندگی اضطراری پذیرفته شده است.

در ماده ۱۱۸ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷، اختیارات مدیران شرکت که نماینده شرکت محسوب می‌شوند، محدود نشده و شرط صحت اقدامات مدیران این است که اقداماتشان در حدود موضوع شرکت باشد. بنابراین، شاید بتوان گفت که در قانون تجارت به جهت وجود ضرورت، انجام برخی اقدامات در راستای اهداف و منافع شرکت و توجه به دو اصل امنیت و سرعت در اعمال و قراردادهای تجاری، نمایندگی اضطراری با وجود برخی شرایط پذیرفته شده است.

ماده ۶۸۰ قانون مدنی، اقدامات وکیلی را که عزل شده است تا زمان اطلاع از عزل معتبر می‌داند. صحت اعمال وکیل عزل شده به جهت جلوگیری از ورود ضرر به اشخاص ثالث و وجود اضطرار برای انجام اعمال صورت گرفته از سوی وی است.

۳.۳. عدم امکان برقراری ارتباط

برای تحقق نمایندگی اضطراری باید دستیابی به دستورالعمل اصیل درباره آنچه باید به موقع انجام شود، غیرممکن باشد. در صورتی که نماینده از اصیل دستورالعمل درخواست کند و اصیل نتواند پاسخ دهد، نماینده حق مطالبه غرامت وارده را خواهد داشت؛ عملی که از سوی نماینده برعهده گرفته می‌شود باید عملی اضطراری و نافع برای اصیل باشد. نظر شخصی نماینده نسبت به اینکه چه چیزی اضطراری است مطرح نیست؛ موضوع مطرح شده این است که موقعیت چنان باشد که هر انسانی همان اعمال را انجام دهد. در واقع، باید به عرف توجه کرد. اگر در موقعیت اضطراری و بدون امکان دسترسی به اصیل کاری را که هر انسان معقولی در موقعیت ایجادشده انجام می‌دهد از جانب نماینده انجام شود، می‌توان چنین عملی را مشمول نمایندگی اضطراری دانست.

به عنوان نمونه، برای اهمیت شرط عدم امکان برقراری ارتباط میان نماینده و اصیل، پرونده‌ای^{۲۵} وجود دارد که در آن خواهان به عنوان مالک، محموله گوجه‌فرنگی را از جرسی به لندن انتقال داد. حمل و نقل از طریق خطوط راه‌آهن انجام شد و کشتی سه روز دیرتر از

25. Springer V. Great Western Railway, (1921) 1 K. B. 257.

برنامه رسید. علاوه بر آن، تخلیهٔ محموله نیز دو روز به طول انجامید که تأخیر ناشی از اعتصاب کارگران راه‌آهن بود و محمولهٔ گوجه فرنگی هنگام تخلیه در حال فاسد شدن بود و شرکت راه‌آهن تصمیم به فروش آن گرفت. دادگاه حکم داد که شرکت راه‌آهن در برابر خواهان نسبت به خسارات وارده مسئول است؛ به این دلیل که شرکت راه‌آهن باید با خواهان ارتباط برقرار می‌کرد تا از او دستورالعمل بگیرد و از آنجا که می‌توانست ارتباط برقرار کند، اما از انجام چنین کاری خودداری کرده است، نمایندهٔ اضطراری محسوب نمی‌شود.

نمایندگی اضطراری تنها زمانی به وجود می‌آید که عملاً برقراری ارتباط نماینده با اصیل قبل از اقدام به نمایندگی از جانب وی غیرممکن باشد. برای مثال، در پرونده‌ای که در قسمت مربوط به شرط «وجود اضطرار» بررسی کردیم، عدم احراز وجود ضرورت موجب ابطال قرارداد فروش از سوی دادگاه شده است. موضوع پرونده به این شرح است که خواهان یک فروشنده پوست و چرم در بخارست بوده است که در سال ۱۹۱۵-۱۹۱۶ به خواندگان سفارش خرید تعدادی پوست می‌دهد تا به بخارست ارسال کنند. آنها پوست‌ها را خریداری کردند اما نتوانستند برای خواهان بفرستند، زیرا رومانی از سوی ارتش آلمان اشغال شده بود، به همین دلیل در سال ۱۹۱۸-۱۹۱۷ اقدام به فروش پوست‌ها کردند. در پایان جنگ، خواهان ادعایی علیه خواندگان اقامه کرد و خسارت وارده را مطالبه نمود. خواندگان به استناد اینکه نمایندگان اضطراری خواهان بودند، به دفاع از خود پرداختند. در نهایت رأی دادگاه علیه خواندگان و به نفع خواهان صادر شد، زیرا هیچ‌گونه اضطراری برای فروش پوست‌ها وجود نداشت و پوست‌ها نیز فاسدشدنی نبودند. هرچند به علت جنگ امکان برقراری ارتباط با صاحب کالا در آن زمان نبود، ولی خواندگان می‌توانستند پوست‌ها را تا زمان برقراری ارتباط و کسب تکلیف از مالک نگهداری کنند. اصولاً خریدار به این منظور این پوست‌ها را خریداری کرده بود که در زمان صلح با بحران کالا مواجه نشود و اگر پوست‌ها در انبار نگهداری می‌شدند، صاحبشان می‌توانست آنها را به چندین برابر قیمت به فروش برساند؛ لذا حسن نیت خواندگان نیز برای دادگاه احراز نشد. به این ترتیب، مشخص می‌شود برای اعطای نمایندگی اضطراری، وجود شرایط پیش‌گفته، از جمله عنصر اضطرار و حسن نیت

لازم است.^{۲۶}

در حقوق ما، در قسمت پایانی ماده ۳۶۳ قانون تجارت، به عدم امکان برقراری ارتباط حق العمل کار و آمر در موقعیت اضطراری اشاره و چنین شرطی پذیرفته شده است. این ماده مقرر می‌دارد: «اگر حق العمل کار مال التجاره را به کمتر از حداقل قیمتی که آمر معین کرده به فروش رساند مسئول تفاوت خواهد بود مگر اینکه ثابت نماید از ضرر بیشتری احتراز کرده و تحصیل اجازه آمر در موقع مقدور نبوده است».

۳.۴. وجود حسن نیت

یکی دیگر از شرایط تحقق نهاد نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان، وجود حسن نیت برای نماینده است. در صورتی که یک نماینده با وجود اضطرار واقعی و فوریت یافتن موضوع و در شرایط عدم امکان برقراری ارتباط و دسترسی به مالک برای گرفتن دستورالعمل از او، برای انجام اقداماتی نسبت به اموال اصیل حسن نیت داشته باشد و در جهت منافع او عمل کند، این نهاد شکل می‌گیرد و اقدامات نماینده مشمول آثار نمایندگی اضطراری می‌شود.

این مسئولیت برعهده نماینده است که نشان دهد که با حسن نیت و در جهت منافع اصیل عمل کرده است. از این رو، نتیجه می‌گیریم که اقدام نماینده باید معقول و محتاطانه بوده، در جهت منافع اصیل انجام شده باشد؛ در غیر این صورت نماینده مسئولیت خواهد داشت.

از آنجا که نماینده امین محسوب می‌شود، باید رفتار او مطابق با وصف امانت باشد. روابط حقوقی میان نماینده و اصیل، وظایف و اختیارات نماینده را تعیین می‌کند. نماینده اضطراری باید مراقبت معقول را با حسن نیت همراه کند و در جهت منافع مالک نسبت به اموال او عمل نماید. علاوه بر این، نماینده باید منطقی عمل کند. بنابراین اگر نماینده با حسن نیت عمل کرده باشد در صورتی مسئول خواهد بود که بهای معقول یک کالا را نادیده بگیرد و بدون توجه به آن، کالا را بفروشد. بار اثبات حسن نیت نماینده‌ای که اقدام به فروش

۲۶. محسن رحمانی، اختیارات و تعهدات ناشی از اداره مال غیر، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۷، ص ۲۶.

می‌کند، برعهده خود اوست و اثبات سهل‌انگاری نماینده نیز برعهده مدعی سهل‌انگاری است.^{۲۷}

در پرونده‌ای که پیش‌تر اشاره شد، در طول جنگ جهانی اول، نماینده یک تاجر پوست خز در بخارست، پوستی به ارزش ۱۹۰۰ پوند خریداری کرد. تاجر هزینه پوست‌ها را پرداخت، اما به دلیل جنگ، نماینده نتوانست پوست‌ها را برای او بفرستد. ارزش پوست‌ها افزایش یافت و نماینده آنها را فروخت. دادگاه حکم داد که هیچ نمایندگی اضطراری احراز نشد، زیرا امکان حفظ پوست‌ها با ذخیره‌سازی مناسب وجود داشت و به این ترتیب، پوست‌ها ارزش خود را ازدست نمی‌دادند؛ یعنی نماینده امکان این را داشت که مدت طولانی‌تری از پوست‌ها مراقبت کند. از مثال پیش‌گفته می‌توان نتیجه گرفت که اگر عمل نماینده در راستای منافع اصیل و با حسن نیت صورت می‌گرفت و مدت طولانی‌تری از پوست مراقبت می‌شد، دادگاه نمایندگی اضطراری را احراز می‌کرد. اما به این دلیل که امکان نگهداری کالاهای یادشده از سوی نماینده برای مدت طولانی‌تری وجود داشت، ولی او تصمیم به فروش پوست‌ها گرفت، یکی از اصلی‌ترین شرایط تحقق این نهاد، یعنی حسن نیت نماینده، احراز نشد.

پس به‌منظور ایجاد نمایندگی اضطراری، نماینده باید ثابت کند که یک اضطرار واقعی و مشخص تجاری برای فروش وجود داشته، و این معامله با حسن نیت و در جهت منافع اصیل منعقد شده است.

در حقوق ما، ماده ۳۶۲ قانون تجارت مقرر می‌دارد: «اگر بیم فساد سریع مال‌التجاره رود که نزد حق‌العمل‌کار برای فروش ارسال شده حق‌العمل‌کار می‌تواند و حتی در صورتی که منافع آمر ایجاب کند مکلف است مال‌التجاره را با اطلاع مدعی‌العمومی محلی که مال‌التجاره در آنجا است یا نماینده او به فروش برساند». بر اساس این ماده، زمانی که ضرورت فروش مال‌التجاره وجود داشته باشد، حق‌العمل‌کار برای اینکه در جهت منافع آمر عمل کند، مکلف به فروش مال‌التجاره می‌شود و درواقع وی باید در راستای انجام اقدامات

27. Duhan Roshni, and Joshi Vimal, "A Study of the Agency of Necessity with Reference to Consensual Relationbetween the Agent and the Principal in Contract", *International Research Journal of Social Sciences*, No. 1(2012), p. 53.

مقتضی از جانب آمر، حسن نیت داشته باشد.

همچنین ماده ۳۶۳ همان قانون مقرر می‌دارد: «اگر حق‌العمل کار مال‌التجاره را به کمتر از حداقل قیمتی که آمر معین کرده به فروش رساند مسئول تفاوت خواهد بود مگر اینکه ثابت نماید از ضرر بیشتری احتراز کرده و تحصیل اجازه آمر در موقع مقدور نبوده است». در ماده یادشده، زمانی که اضطرار فروش مال‌التجاره وجود داشته باشد و برقراری ارتباط با آمر ممکن نباشد و حق‌العمل کار مال را بفروشد و در واقع حسن نیت داشته باشد و در جهت منافع آمر عمل کند، مسئولیتی متوجه او نخواهد بود؛ لذا نمایندگی اضطراری با شرایط قیدشده در مواد پیش‌گفته محقق می‌شود.

نتیجه

در متن مقاله بیان کردیم که یکی از انواع نمایندگی، نمایندگی ظاهری است و نمایندگی اضطراری در حقوق انگلستان از نوع نمایندگی ظاهری محسوب می‌شود. در خصوص پذیرش این نوع نمایندگی در حقوق ما، با وجود ماده ۱۹۶ قانون مدنی، در صورت اثبات نیابتی بودن اعمال انجام‌شده از سوی نماینده، مسئولیت متوجه اصیل است؛ لذا از منظر نگارندگان، میان ماده ۱۹۶ قانون مدنی و پذیرش نمایندگی اضطراری مغایرتی وجود ندارد.

در مورد وجود یا نبود نمایندگی اضطراری در حقوق کشور ما، بررسی کردیم که نمایندگی اضطراری در جایی ایجاد می‌شود که نماینده از حدود اختیارات خود فراتر رفته، به جهت اضطرار و ضرورتی که وجود دارد، اقدامات خاصی را در جهت منافع اصیل انجام دهد. در برخی شرایط خاص می‌توان وجود این نهاد را در حقوق کشور ما احراز کرد؛ برای مثال، بررسی کردیم که قانون تجارت در مواد ۳۶۲ و ۳۶۳ در مبحث مربوط به حق‌العمل کار، نمایندگی اضطراری را مشروط به وجود حسن نیت و عدم امکان برقراری ارتباط حق‌العمل کار با آمر پذیرفته، که موارد یادشده از شرایط تحقق نهاد نمایندگی اضطراری است. در خصوص ماده ۱۱۸ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷، اختیارات مدیران شرکت که نماینده شرکت محسوب می‌شوند، محدود نشده و شرط صحت اقدامات مدیران این است که اقداماتشان در حدود موضوع شرکت باشد؛ لذا بر اساس این

ماده، مدیران در مواقع اضطراری می‌توانند اقدامات لازم را در حدود موضوع شرکت انجام دهند. در ماده ۶۸۰ قانون مدنی در خصوص وکیلی که عزل شده آمده است که اعمال او تا زمان اطلاع از عزل معتبر است و صحت اعمال وکیل عزل شده منوط به جلوگیری از ورود ضرر به اشخاص ثالث و وجود اضطرار برای انجام اعمال صورت گرفته از سوی وی است. در ماده ۹۲ قانون امور حسبی، به جهت ضرورت حفظ اموال محجور، قانون گذار قییم زایل شده را تا زمانی که اموال به تصرف شخص صالح داده شود، مسئول حفظ اموال محجور می‌داند.

لذا مشاهده می‌کنیم که با اینکه نهاد نمایندگی اضطراری در حقوق ما کاربرد فراوانی دارد و مصادیقی از وجود نمایندگی اضطراری خصوصاً در مباحث حقوق تجارت دیده می‌شود، اما به این جهت که از نمایندگی اضطراری در قوانین ما نامی برده نشده و قسمت مجزایی برای تشریح ارکان و شرایط تحقق آن پیش‌بینی نشده است، این ضرورت وجود دارد که بررسی بیشتری نسبت به این زمینه انجام شود و شرایط تحقق نمایندگی اضطراری و سایر ارکان آن مطابق با مقررات و نظام حقوقی و اهداف قانون گذار در کشور ما به وضوح مشخص و تعریف گردد و قوانین و مقررات مجزایی برای این نهاد در حقوق ما پیش‌بینی شود، تا در زمان لزوم استناد به این نهاد، بتوانیم به بهترین شکل ممکن از آن بهره‌جوییم.

منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

- کتابها

۱. قانون تجارت ایران.
۲. قانون مدنی ایران.
۳. کاتوزیان، ناصر، *دوره مقدماتی حقوق مدنی اعمال حقوقی قرارداد-ایقاع*، (تهران: شرکت سهامی انتشار، چ ۱۳، ۱۳۹۴).

- مقاله‌ها

۴. امینی، مونا و عبدی، منصور، «بررسی تطبیقی نظریه نمایندگی ظاهری»، *حقوقی دادگستری*، ش ۸۷ (۱۳۹۳).
۵. خندان، سیدپدرام، «مطالعه تطبیقی اداره فصولی امور دیگری در حقوق اروپا و ایران»، *مطالعات حقوق تطبیقی معاصر*، ش ۷ (۱۳۹۵).
۶. شریفی، سید الهام‌الدین، «مطالعه تطبیقی اختیار ظاهری با تأکید بر اصول حقوق قراردادهای اروپایی»، *تحقیقات حقوقی*، ش ۶۲ (۱۳۹۲).
۷. صفایی، سید حسین؛ تفرشی، محمدعسی؛ قنوتی، جلیل، «تحلیل نمایندگی ناشی از تنفیذ در حقوق انگلیس، اسلام و ایران»، *مدرس علوم انسانی*، ش ۴ (۱۳۸۰).
۸. طالب هاشمی، گلنوش سادات، «مبانی نظریه اختیارات زوجه از جانب زوج ناشی از رابطه زناشویی در حقوق انگلیس و ایران»، *قانونیار*، ش ۱۷ (۱۴۰۰).

- پایان‌نامه‌ها

۹. پورارشاد، نادر، *نمایندگی ظاهری در حقوق ایران با مطالعه تطبیقی در حقوق انگلیس و فرانسه*، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ۱۳۹۰.
۱۰. رحمانی، محسن، *اختیارات و تعهدات ناشی از اداره‌ی مال غیر*، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۷.
۱۱. کرمی، فاطمه، *مقایسه اصول حاکم بر اختیارات وکیل در حقوق مدنی و تجارت*، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۸.

ب) منابع انگلیسی

- Books

13. Cambridge Business English Dictionary, (Cambridge: Cambridge University Press, 1st Edition, 2011).
14. Companies Act of the Parliament of the United Kingdom, 2006.
15. The Farlex Financial Dictionary: Business and Investing Terms Explained, (South Carolina: Create Space Independent Publishing Platform, 2017).

- Articles

16. Alkhadhari, Abdul-Wahab, "Should English Law Develop a Doctrine of Necessitous Intervention? What Part Might Agency of Necessity Play in This Process?", *University of Birmingham, United Kingdom*, 2011.
17. Duhan Roshni and Joshi Vimal, "A Study of the Agency of Necessity with Reference to Consensual Relation between the Agent and the Principal in Contract", *International Research Journal of Social Sciences*, No 1(2012).
18. Ekanem, Yaknse, "The Summary Ambits of Agency of Necessity", *University of UYO*, 2020.
19. Ian, Brown "Authority and Necessity in the Law of Agency", *The Modern Law Review*, No 55 (1992).
20. Julia, Kagan, Actual Authority, "www.investopedia.com".
21. Moiz, Tundawala & Samanta Navajyoti, "Agency of Necessity", *University of Sheffield*, 2007.
22. "https://legaldictionary.net/apparent-authorit"
23. Trigunayat, Samarth, "Rights and Liabilities of an Undisclosed Principal in Agency", *Chanakya National Law University*, 2019.

– Cases

24. Blackburn v. Mason, (1893) 68 LT 510
25. Freeman & Lockyer V. Buckhurst Park Properties (Mangal) LTD, (1964) 2 QB 480
26. Great Northern Railway Co. VS. Swaffield (1874)
27. Hely-Hutchinson v. Brayhead Ltd., 1968 QB 549.
28. Industrie Chimiche Iralia Centrale and Cerealjin SA V. Alexander G. Tsavlis & Sons Maritime Co [1989] 2 Lloyd's Rep 42; [1990] 1 Lloyd's Rep 516
29. Lord Pearson in Garnac Grain Co., Inc. v. H.M.F. Faure and Fairclough, Ltd
30. Munro v. Willmott, [1948] 1 KB 295
31. Prager V. Blatspiel, Stamp and Heacock ltd. (1924) 93 LJ. K. B. 410.
32. Sachs V. Miklos, [1948] 2 KB 23
33. Springer v. Great Western Railway, (1921) 1 K. B. 257